

KOMU SLÚŽIA NÁZORY CIRKVI O CHARAKTERE VOJEN?

JAROSLAV ČELKO

Pravdivé poznanie charakteru vojen má veľký význam. Na jeho základe si totiž ľudia vytvárajú svoj vzťah k vojne. Tento vzťah sa potom prejavuje v oblasti ich praktického konania — buď vojnu podporujú a usilujú sa o víťazstvo síl, ktoré vojnu vedú, alebo vystupujú proti vojne.

Keď hovoríme o charaktere vojen a vzťahu ľudí k vojnám, nie je možné mať na mysli nejakú abstraktnú spoločnosť, ani anonymných ľudí, ale naopak, potrebné je vychádzať z pozície jednotlivých tried. Podobne je nesprávne hovoriť o vojnách „vôbec“ a nevyhnutné je hodnotiť každú vojnu zvlášť — v akých podmienkach vznikla, ktoré triedy ju vedú a aké ciele danou vojnou sledujú.

Marxisti-leninisti pri skúmaní otázok spojených s charakterom vojen vychádzajú prirodzene vždy z pozícií a záujmov pokrokových spoločenských síl. A len z hľadiska záujmov týchto síl hovoria o spravodlivých alebo nespravodlivých vojnách, o vojnách oprávnených alebo neoprávnených.

Pod tlakom pracujúcich mäs a v dôsledku pôsobenia iných faktorov aj cirkvi sú prinútené vyjadrovať svoje stanoviská k otázkam vojny a mieru vôbec a najmä k otázkam charakteru vojen.

V súvislosti s určovaním charakteru vojen aj cirkvi používajú termíny ako „oprávnená“, „spravidla“ alebo „neoprávnená“ a „nespravodlivá“ vojna. Taktá vzniká otázka, či táto pomerne blízka zhoda v terminológii znamená aj totožnosť alebo aspoň blízkosť obsahu marxisticko-leninských a náboženských názorov o charaktere vojen. Táto otázka má nielen teoretický, ale aj značne veľký praktický dosah, lebo jej riešenie môže v určitej miere ovplyvňovať rozhodovanie sa a konanie radových veriacich ľudí pri určovaní ich pomeru k otázkam vojny a mieru, ich vzťahu ku konkrétnym vojnovým udalostiam, ktoré aj v súčasnej dobe prebiehajú vo svete (nedávno skončená vojna, resp. zastavenie paľby v Alžírsku, v Južnom Vietname, Laose atď.).

Odpovedajúc na túto otázku, treba predovšetkým podčiarknuť skutočnosť, že cirkvi pri určovaní charakteru vojen nerobia historický rozbor každej jednotlivéj vojny, neurčujú jej politický obsah a triedny ráz a preto prichádzajú aj k nevedeckým, prekrúteným a celkom nesprávnym názorom o charaktere vojen vôbec a o každej jednotlivéj vojne. V dôsledku toho, napriek určitej zhode v terminológii, podstata marxisticko-leninských a náboženských názorov na charakter vojen sa diametrálne rozchádza.

Hlavným nedostatkom náboženského riešenia otázok vojny a mieru vôbec je odtrhávajúce vojen od materiálnych podmienok života spoločnosti, ich izolácia od jednotlivých tried a ich politických i ekonomických záujmov. V dôsledku toho príčiny vzniku vojen vidia cirkvi v zlých vlastnostiach ľudí a za neoprávnené považujú také vojny, ktoré vznikli ako prejav týchto zlých vlastností. Katolícky sociológ Vašek považuje za zlo-

činné tie vojny, ktoré vznikli z osobnej túžobnosti, ako prejav radosti z vedenia vojny a dobyvačnosti. Pravda, Vašek hovorí aj o nespravodlivosti vojen, ktoré vznikli z po-
hnútok imperialistických a zo zisťovnosti, ale tieto pojmy bližšie nevyšvetľuje, necháva
veľkú možnosť príliš voľného, až neohraničeného výkladu, podľa ktorého za imperialistu
možno označiť kohokoľvek. A vieme, že aj v súčasnej dobe skutočne buržoázni ideoló-
govia radi vystupujú s falošnými tvrdeniami o existencii akéhosi „červeného imperia-
lizmu“, ktorý vraj ohrozuje „kresťanskú civilizáciu“.

Za spravodlivú považuje Vašek vojnu obrannú, vojnu, ktorú vedie nespravodlivo pre-
padnutý národ, keď sú ohrozené jeho „najvyššie statky“, zo strany „dobyvačných a
bezohľadných“ národov. Avšak Vašek aj tu obchádza otázku, čo treba považovať za
„národné hodnoty“ a čo treba rozumieť pod „vyložene a očividne obrannou“ vojnou.
Taktó Vašek vytvoril akúsi šablónu, podľa ktorej vraj možno určiť charakter vojen.
Avšak vojny, ktoré sú veľmi pestrým, zložitým a rôznorodým javom, nie je možné —
ako to zdôraznil V. I. Lenin — posudzovať podľa šablóny, potrebné je prísne rozlišovať
vojny, lebo len tak sa dá určiť, či danú konkrétnu vojnu možno pokladať za pokrokovú,
a teda spravodlivú alebo naopak.

Vcelku cirkevné špičky vo svojich vystúpeniach akosi obchádzajú charakterizovanie
nespravodlivej vojny a radšej hovoria o spravodlivých vojnách, presnejšie, radšej vystu-
pujú s ich názormi o tom, čo treba považovať za „spravodlivú“ vojnu. Ale aj názory
najvyšších cirkevných činiteľov — katolíckych aj protestantských — o „spravodlivých“
vojnách sú falošné a z vedeckého hľadiska nesprávne.

Tak, napríklad, pápež Pius XII. hovoriac o vojne ako o použití násillia v službe
práva, považoval za oprávnenú a spravodlivú každú vojnu, ktorá sa vraj vedie v záujme
„obrany práva a poriadku“. Takéto stanovisko zaujímajú aj ostatní cirkevní hierarchovia
a teoretici. Z protestantských teológov u nás stačí spomenúť bývalého biskupa a pro-
fesora teológie Osuského, ktorý tiež považuje vojnu za prostriedok „urazeného práva,
poľahke nadobudnutia nového práva“.

Vojna na ochranu „práva a poriadku“ — to znie na prvý pohľad dosť príťažlivo
a takéto výroky mohli by niekedy veriacich (keby neboli pravdivo informovaní pokro-
kovými silami), aj pomýliť a priviesť i k nesprávnym záverom. Veď ani pápež, ani
ostatní cirkevní hodnostári a teoretici nehovoria nič o tom, o aký „poriadok“ a o aké
„právo“ by tu išlo. A práve v tom je kameň úrazu.

Ide totiž o to, že cirkevné špičky, hovoriac o „práve“ a o „poriadku“ majú na mysli
vykorisťovateľský poriadok a právo, konkrétne v súčasnosti je to kapitalistický systém
so všetkými jeho právnymi, politickými atď. atribútmi. Ale aj tu sú nejasnosti. Ako je
to totiž vtedy, keď navzájom bojujú dva kapitalistické štáty, alebo dve skupiny kapita-
listických štátov? O čo tu ide? Veď na jednej aj na druhej strane existujú v podstate
tie isté právne systémy, tie isté „poriadky“. Prichádza v takomto prípade k jednostran-
nému alebo obojstrannému porušeniu práva? Kto v takomto prípade vedie spravodlivú
a kto nespravodlivú vojnu? Odpoveď na takéto konkrétne otázky cirkvi radšej nedávajú.
Názorným príkladom takéhoto postupu bola prvá svetová vojna. Ako je známe, V. I.
Lenin veľmi jednoznačne označil túto vojnu zo strany obidvoch imperialistických skupín
za vojnu imperialistickú, lebo ju viedli kapitalisti v záujme toho, aby ovládli a aby
si rozdelili celý svet. Bola to teda z oboch strán vojna nespravodlivá a dôslední revo-
lucionári na čele s Leninom ju za takúto nielen považovali, ale ako k takej sa aj
stavali. Ale, napríklad, katolícka cirkev, konkrétne Vatikán akosi „pozabudol“ na svoje
teoretické náhlady, neaplikoval ich v praxi, ani jednu skupinu imperialistov neodsúdil
a súčasne dovolil, aby cirkevná hierarchia v štátoch obidvoch skupín štvla príslušníkov
jednej a tej istej cirkvi do vzájomného boja, za záujmy „svojej“ buržoázie.

Jednoznačnejšie postupujú a svoje „teórie“ uplatňujú cirkvi v praxi, keď ide o revolučné vojny, v ktorých pokrokové triedy bojujú proti ekonomickému a politickému útlaku reakčných tried, keď ide o boj za odstránenie starého a nastolenie nového spoločenského zriadenia. Ukáže si to na príklade zo súčasnosti.

Októbrová revolúcia ako prvá víťazná revolúcia proletariátu a jeho spojencov vyústila vo vytvorení prvého štátu robotníkov a roľníkov. V priebehu necelého polstoročia pokrokové sily zväzili v celom rade ďalších krajín a vytvorili svetovú socialistickú sústavu. Povalenie kapitalistického systému a nastolenie socializmu znamená — okrem iného — aj vyvlastnenie vykorisťovateľov a odovzdanie výrobných prostriedkov do rúk celej spoločnosti. Cirkvi však stoja na platforme obhajoby kapitalistického vlastníctva výrobných prostriedkov ako „večného princípu“, ktorý je daný samotným bohom. Preto považujú vyvlastnenie vykorisťovateľov za „porušenie práva a poriadku“ a vojnu za „obnovenie“ tohto „práva“ za spravodlivú vec. V dôsledku toho cirkvi podporovali svojho času imperialistickú intervenciu proti sovietskemu Rusku a poskytovali pomoc bielogvardejským kontrarevolucionárom, lebo vojnu zo strany imperialistov ako aj bielogvardejcov vyhlasovali za spravodlivú, ba dokonca aj „posvätnú“. Podobne postupovali vedúce cirkevné kruhy aj počas kontrarevolúcie v Maďarsku. Vôbec nedbali na to, že v Maďarsku existovalo štátne zriadenie, opierajúce sa o právny poriadok a všemožne podporovali úsilie imperialistickej reakcie i jej agentúry v Maďarsku o povalenie ľudovo-demokratického zriadenia, pričom krvavé vyčítanie kontrarevolucionárov bolo aj zo strany cirkví označované ako „spravodlivý“ boj za „demokraciu“ a „poriadok“.

Je zaujímavé ako chápu cirkevní hodnostári uskutočňovanie zásady „uplatňovania nového práva“, ktorú hlásajú vedúci činitelia tak katolíckej, ako aj protestantských cirkví. Podľa mnohých výrokov napríklad katolíckych hierarchov, majú „národy“ — ktoré nemajú dostatok „priestoru“ — právo usilovať sa o získanie ďalších území, čiže pod firmou „nadobudnutia nového práva“ ulúpiť územie iným, najčastejšie menším lebo slabším národom. A keďže ohrozené národy obyčajne bránia svoje územie a práva, cirkvi dávali pozhnanie aj vojenským podujatiam, ku ktorým prikračovali nie „národy“, ale imperialistické kruhy tých či oných vyspelých a silnejších kapitalistických štátov (napr. dobovačná vojna fašistického Talianska proti Abesínsku). Aj v prípadoch občianskych vojen cirkvi neváhajú podporovať reakciu pri „nadobúdaní nového práva“. Názorným príkladom tohto je Španielsko. V tejto krajine sa krajnej reakcii nepáčil buržoáznodemokratický (teda nie socialistický!) systém. Preto za pomoci medzinárodného fašizmu, prišlo k uskutočneniu puču, cieľom ktorého bolo povalenie zákonnej, z volieb vzišlej vlády, odstránenie buržoáznodemokratických slobôd a nastolenie fašistickej diktatúry. Tu katolícka hierarchia nehovorila o „urazenom práve“, o narušovaní republikánskeho poriadku a zo všetkých síl pomáhala frankovským pučistom, ktorí sa nijako netajili tým, že chcú zaviesť fašistickú zlovoľu a neporiadky. Keď sa však pracujúce masy usilujú o prevzatie výrobných prostriedkov do svojich rúk, čiže keď sa snažia nadobudnúť nové práva, vtedy cirkvi ochotne priskakujú na pomoc kapitálu a kričia o ohrozovaní práva a poriadku.

Falošnosť názorov o „porušovanom práve“ a „nadobudnutí nového práva“, ako aj hlboká reakčnosť vysokých cirkevných kruhov pri ich uskutočňovaní výrazne sa ukazuje aj v súčasnosti v procese národnooslobodzovacieho boja koloniálnych a závislých krajín. Cirkvi považujú koloniálne panstvo za morálne a právne odôvodnené. Na druhej strane je — z hľadiska vedúcich cirkevných kruhov — boj utláčaných národov „narušením práva“ a preto národnooslobodzovacie vojny považujú za nespravodlivé. Pravda, teraz, keď sa koloniálna sústava prakticky rozpadla, cirkevné špičky sú prinútené meniť taktiku a tak otvorene ako prv proti národnooslobodzovaciemu boju nevystupujú. V snahe

podporí neokolonialistickú politiku imperialistov, vedúci cirkevní hodnostári dokonca priznávajú nárok kolonializmom vykorisťovaných krajín na politické a čiastočne aj ekonomické osamostatnenie. Avšak keď národnooslobodzovacie snahy týchto národov presahujú rámec neokolonializmu a imperialisti opäť siahajú k zbraniam, cirkvi ich vôbec neodsudzujú, ani veriacich politikov, prekážajúcich predtým utláčaným národom vyjsť na cestu slobodného rozvoja, nijako neberú na zodpovednosť.

Takto sa rôzne teórie a ohrozovaní „práva“ a „poriadku“, ktoré cirkvi usilovne rozširujú, stali výhodným a často používaným nástrojom imperialistov pri uskutočňovaní ich vojnových zámerov.

Ďalším výmyslom, ktorým cirkvi pomáhajú reakčným vykorisťovateľským triedam zakrývať podstatu a charakter nimi vedených vojen je teória o spravodlivej vojne proti totalizmu. Cirkevní autori totiž so zvláštnou obľubou dávajú znak rovnosti medzi fašistickú totalitu a — komunizmus! A keď dali do jednej roviny neporovnateľné a nezlučiteľné veličiny — na jednej strane najhrubšiu diktatúru kapitálu a na druhej revolučné robotnícke hnutie — vyťasili sa s heslom „svätej“ vojny proti komunizmu.

Proti fašizmu a fašistickým diktatúram cirkvi totiž nikdy nebojovali a ani dnes fašizačné úsilie buržoáznej reakcie nenaráža na ich odpor. O to väčšou vehemenciou hlásajú „križiacke ťaženie“ proti komunistickému učeniu a krajinám socializmu.

Útočné snahy imperialistov predtým proti SSSR a v súčasnosti proti všetkým krajinám socialistickej sústavy „zdôvodňujú“ cirkvi ešte aj ďalšími argumentami. Kapitalistický svet vraj zabezpečuje splnenie práv, ktoré má boh na človeka a človek sám na to, aby prišiel do neba. Komunizmus tieto práva popiera. V záujme zabezpečenia týchto práv — podľa cirkví — možno siahnuť aj k mimoriadnym a ďalekosiahlym opatreniam. Medzi ne patrí predovšetkým vojna. V súčasnej dobe to môže byť len vojna „kresťanských“ imperialistických mocností a ich zastrašených spojencov, namierená proti socialistickej sústave.

Vedúce cirkevné kruhy nijako nezatajujú, že ich cieľom je navrátenie „ateistického východu“ do lona kresťanstva, pričom cynickejší hodnostári celkom otvorene hovoria o tom, že tento „návrat“ treba dosiahnuť hoci i za cenu nukleárnej vojny, v ktorej by zahynuli aj celé národy. Takéto názory sú veľmi vítané imperialistami, ktorí nemálo úsilia venujú na prípravu novej svetovej vojny, lebo všetky ich podujatia, spojené s týmito prípravami, dostávajú takto cirkevné požehnanie. A všetky fakty hovoria o tom, že reakčné vedenia cirkví by v prípade, keby sa imperialistom podarilo vyvolať vojnu proti socialistickej sústave, bez váhania vyhlásili túto útočnú, reakčnú a teda nespravodlivú vojnu za vojnu „spravodlivú“.

Keď teda cirkvi hovoria o spravodlivých a nespravodlivých, oprávnených alebo neoprávnených vojnách, vôbec im nejde o určenie charakteru vojen, ktoré by zodpovedalo záujmom pracujúcich mas. A ešte menej majú na mysli, aby pracujúci veriaci našli cestu k správne mu chápaniu charakteru vojen. Naopak, úsilie vysokých cirkevných kruhov a im slúžiacich ideológov smeruje k tomu, aby pomýlili radových veriacich a zvedli ich s cesty pravdivého poznania tejto otázky. Robia tak preto, aby z veriacich urobili ochotný nástroj vojnovnej politiky imperialistov. Preto je úlohou všetkých revolučných a demokratických síl, bojujúcich proti vojne, ukazovať veriacim, ako majú pristupovať k posudzovaniu charakteru vojen, na základe toho viesť ich do boja proti všetkým nespravodlivým reakčným vojnovým úsiliam imperialistov a získať ich pre podporu možných revolučných, spravodlivých vojen, vedených v záujme odstránenia každej formy útlaku, za úplné a konečné oslobodenie všetkých vykorisťovaných a utláčaných ľudí, za konečnú likvidáciu podmienok, plodiacich vojny!